

lafine

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

شرط مطالبه در بیمه مسئولیت مدنی (تحلیل حقوقی و اقتصادی)

نگارش:

مجتبی اشراقی آرانی

استاد راهنما:

دکتر محسن ایزانلو

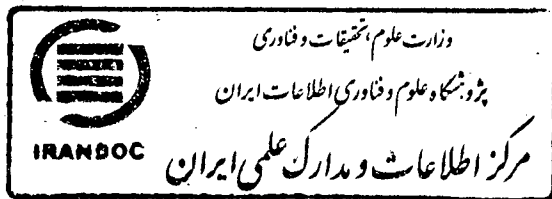
استاد مشاور:

دکتر امیرصادقی نشاط

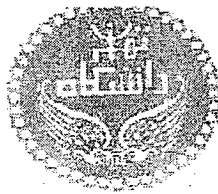
۱۳۹۰ / ۱ / ۲۲

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در گرایش حقوق خصوصی

تابستان ۱۳۸۹

۱۵۴۷۸۳

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی حقوق خصوصی و اسلامی
گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد: مجتبی اشراقی آرانی

در رشته: حقوق خصوصی

با عنوان: شرط مطالبه در بیمه مسئولیت مدنی

را در تاریخ: ۸۹/۶/۲۳

با نمره نهایی:

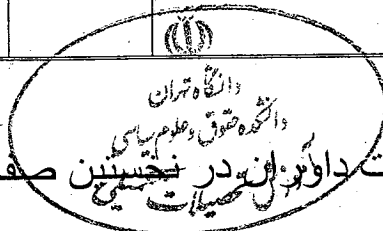
به عدد	به حروف
۱۹۱	نوزده و یک

با درجه:

عالی

ارزیابی نمود:

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر محسن ایزانلو	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر امیر صادقی نشاط	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد داور (یا استاد مشاور دوم)	دکتر حسن بادینی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو				
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی:	دکتر مجید غمامی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر: این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد.

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه تهران

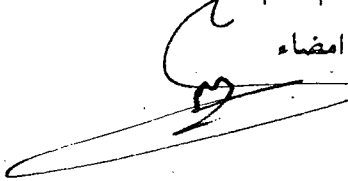
شماره _____
تاریخ _____
پیوست _____

اداره کل تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

تعهد نامه اصالت اثر

اینجانب *مجتبی اشرفی اکرا* متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است ، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است . در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد .
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پردیس / دانشکده / مرکز دانشگاه تهران می باشد .

نام و نام خانوادگی دانشجو *مجتبی اشرفی اکرا*
امضاء

آدرس : خیابان انقلاب اول خیابان فخر رازی - پلاک ۵ کد پستی : ۱۳۰۴۵/۵۶۸
فکس : ۶۴۹۷۳۱۴

تقدیر و تشکر:

مراتب سپاس و قدردانی خود را از عنایات ویژه و دلسوزانه جناب آقای دکتر محسن اینزانلو که با راهنمایی های صمیمانه خود راه را بر من هموار ساخته، بجا آورده و از توجه و لطف خالصانه جناب آقای دکتر امیر صادقی نشاط و جناب آقای دکتر حسن بادینی که یاری بی دریغشان همواره راهگشایم بوده است تشکر می کنم. همچنین از مادر فداکار و همسر مهربانم که از اینجانب حمایت مستمر داشته اند کمال سپاس را دارم.

چکیده:

تحقق مسئولیت مدنی به گونه ای است که در نظر نخست به گونه ای ساکن و واحد جلوه می کند؛ گویی همه چیز در یک لحظه محقق می گردد. اما در حقیقت «جریانی» است که گاه مدتها به درازا می کشد و در هر لحظه بخشی از وجود خویش را آشکار می کند. این جریان با فعل موجد مسئولیت (تقصیر) آغاز می شود و پس از ورود خسارت و ظهور آن، به مطالبه خسارت توسط زیاننده و صدور حکم دادگاه (یا مصالحه) منتهی می شود. خطر موضوع قرارداد بیمه مسئولیت مدنی، دین مسئولیت مدنی بیمه گذار است و بیمه گر زمانی متعهد به جبران خسارت می گردد که این خطر در طول مدت اعتبار قرارداد واقع شود. همواره بر سر زمان وقوع این خطر (مسئولیت مدنی) و اینکه در کدام یک از مقاطع فوق الذکر مسئولیت محقق می گردد، میان صاحب نظران اختلاف و مناقشه بوده است؛ هر چند اصولاً فعل موجد مسئولیت و یا فعل زیانبار در این باره مورد عمل و اعتقاد قانونگذاران و قضات قرار گرفته است.

شرط مطالبه در عقد بیمه مسئولیت مدنی، زمان تحقق تعهد بیمه گر را تا مطالبه خسارت از سوی زیاننده به عقب رانده و به موجب آن، تنها در صورتی بیمه گر متعهد به پرداخت غرامت می گردد که مطالبه خسارت از سوی زیاننده به طرفیت بیمه گر یا بیمه گذار در طول مدت اعتبار قرارداد بیمه صورت بگیرد. به تاخیر انداختن زمان تحقق تضمین بیمه ای، که به ظاهر موجب محدود شدن میزان تعهد بیمه گر می گردد، باعث می شود که اگر علی رغم وقوع تقصیر و ورود خسارت در طول مدت بیمه نامه، مطالبه خسارت در این مدت صورت نگیرد، بیمه گر برای همیشه از قید این تعهد رهایی یابد. بدین جهت و برای حمایت از حقوق اشخاص ثالث و بیمه گذاران (به عنوان طرف ضعیف قرارداد بیمه) همواره قانونگذاران و قضات کشورهای مختلف، به طرق متعدد، از قبیل نداشتن جهت تعهد، نقض قصد مشترک طرفین، مغایرت با نظم عمومی و غیره در صدد برآمدند تا شرط مطالبه و یا قرارداد بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه را باطل اعلام نمایند؛ اقدامی که مورد انتقاد شدید بیمه گران، حقوقدانان و تحلیلگران اقتصادی واقع شد. در این پایان نامه سعی شده است تا پس از معرفی شرط مطالبه و تبیین اوصاف، انواع، مبانی و قلمرو بیمه های مسئولیت مدنی با شرط مطالبه، به مدد مطالعه تطبیقی و بر اساس یافته های تحلیل اقتصادی حقوق بیمه، مزایا و چالشهای حقوقی و اقتصادی این بیمه نامه مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و جایگاه حقوقی آن در کشور ایران مشخص گردد.

واژگان کلیدی:

مطالبه خسارت، شرط مطالبه، بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه، حادثه، خطر،

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۱	مقدمه:	۱
فصل اول : مفاهیم و قلمرو		
۷	گفتار نخست- مفهوم و جایگاه مطالبه در مسئولیت مدنی	۷
۸	۱- نقش مطالبه ی "انجام تعهد"	۸
۱۰	۲- نقش مطالبه ی "خسارت"	۱۰
۱۵	گفتار دوم - مفهوم بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۱۵
۱۵	مبحث نخست- تعریف بیمه با شرط مطالبه و تحلیل مفاد آن	۱۵
۱۵	بند یکم- تعریف بیمه ی مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۱۵
۱۷	بند دوم- تحلیل مفاد بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۱۷
۱۷	۱- لزوم مطالبه و استثنای آن	۱۷
۱۸	۲- مفهوم مطالبه ی خسارت	۱۸
۲۰	۳- شیوه های مطالبه- دوستانه و قضایی	۲۰
۲۲	۴- مطالبه کننده	۲۲
۲۳	۵- مخاطب مطالبه خسارت	۲۳
۲۴	۶- زمان طرح مطالبه	۲۴
۲۸	بند سوم- ماهیت حقوقی شرط مطالبه در بیمه مسئولیت مدنی	۲۸
۳۴	مبحث سوم - اوصاف و انواع بیمه ی مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۳۴
۳۵	الف (اوصاف بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۳۵
۳۵	۱- پوشش بیمه ای محدود	۳۵
۳۹	۲- حق بیمه ی ارزان	۳۹
۴۰	۱-۲- چگونگی قیمت گذاری بیمه نامه با شرط مطالبه	۴۰
۴۳	ب) انواع بیمه های با شرط مطالبه	۴۳
۴۷	مبحث سوم - چگونگی پیدایش بیمه ی مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۴۷
۴۷	۱- تاثیر اوضاع اقتصادی جهان	۴۷
۴۹	۲- تحولات قواعد حقوقی	۴۹
۵۲	گفتار سوم - قلمرو بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه	۵۲
۵۲	الف- موارد کاربرد بیمه های با شرط مطالبه	۵۲
۵۳	۱- مسئولیت مدنی حرفه ای	۵۳
۵۵	۲- مسئولیت جراحات و بیماریهای پنهان ناشی از تولید کالاهای سمی و شیمیای	۵۵
۵۷	ب - قراردادهای بیمه با شرط مطالبه متوالی - پوشش بیمه ای مضاعفو فقدان پوشش بیمه ای	۵۷

فصل دوم: مبانی اقتصادی و اعتبار حقوقی شرط مطالبه در بیمه مسئولیت مدنی

- گفتار نخست - مبانی اقتصادی بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه ۶۳
- ۱- توزیع بهینه ی خطر ۶۴
- ۲- قابل بیمه شدن خطر در بیمه با شرط مطالبه ۶۵
- ۳- کارکرد تضمین اضافی بیمه با شرط مطالبه و جبران تمام خسارات ۶۶
- ۴- مطلوبیت بیمه با شرط مطالبه نزد شرکتهای بیمه اتکایی ۶۷
- ۵- ضد تورم بودن بیمه با شرط مطالبه ۶۷
- ۶- تضمین همراهی بیمه گذاران با صنعت بیمه ۶۸
- ۷- برخورداری از کارایی اقتصادی (تحلیل اقتصادی به معنای اخص) ۶۹
- گفتار دوم- اعتبار حقوقی شرط مطالبه در بیمه مسئولیت مدنی ۷۱
- بند نخست-حقوق فرانسه ۷۱
- مبحث اول- رویه قضایی ۷۱
- الف) تحولات رویه قضایی ۷۱
- ۱- مرحله اول: صحت و قابلیت استناد شرط مطالبه ۷۱
- ۲- مرحله دوم -عدم قابلیت استناد در مقابل ثالث زیان دیده ۷۲
- ۳- مرحله سوم - بطلان شرط مطالبه ۷۴
- ب) نقد رویه قضایی ۷۷
- ج) نتیجه ی انتقادات از رویه قضایی ۷۸
- مبحث دوم - قانونگذاری ۷۹
- الف) قانون سی ام دسامبر ۲۰۰۲ ۸۰
- ب) قانون تامین مالی مورخ ۱ اوت ۲۰۰۳ ۸۱
- بند دوم) حقوق امریکا: ۸۷
- مبحث اول- رویه قضایی آمریکا ۸۷
- الف-بهاهم بیمه نامه با شرط مطالبه ۸۹
- ب) مغایرت بیمه با شرط مطالبه با نظم عمومی ۹۱
- ج) اصل آزادی قرارداد ۹۳
- د) انتظارات متعارف بیمه گذار و پیش گیری از فرصت طلبی بیمه گر ۹۴
- مبحث دوم - قانونگذاری ایالات آمریکایی ۹۷
- بند سوم) شرط مطالبه در سایر کشور ها ۹۹
- بند چهارم) (حقوق ایران ۱۰۱

فصل سوم: انعقاد و آثار قرارداد بیمه ی با شرط مطالبه

- گفتار نخست) انعقاد قرارداد بیمه ی با شرط مطالبه: ۱۰۹
- مبحث نخست- شرایط صحت و اعتبار بیمه با شرط مطالبه ۱۰۹

- ۱- جهل بیمه گذار به افعال زیانبار پیشین ۱۰۹
- ۲- آگاهی بیمه گذار از ماهیت ویژه ی بیمه ی با شرط مطالبه ۱۱۲
- ۳- معلوم بودن مدت تضمین ۱۱۵
- مبحث دوم- شروط ضمن عقد رایج در بیمه های با شرط مطالبه ۱۱۶
- الف - شرط پوشش اعمال پیشین / شمول گذشته ۱۱۶
- ب - شرط تضمین موخر / پوشش دنباله ۱۱۸
- ج) شرط بیمه ی دیگر ۱۲۰
- د) شرط حق فسخ بیمه گر در صورت وقوع حادثه ۱۲۱
- گفتار دوم- آثار بیمه های با شرط مطالبه ۱۲۲
- مبحث اول: تعهدات طرفین قرارداد ۱۲۲
- الف) تعهدات بیمه گر ۱۲۲
- ب) تعهدات بیمه گذار ۱۲۳
- مبحث دوم - مشکلات عملی ناشی از اجرای بیمه های با شرط مطالبه ۱۲۴
- نتیجه گیری ۱۲۷
- طرح پیشنهادی ۱۳۱
- منابع فارسی ۱۳۴
- منابع انگلیسی ۱۳۵
- منابع فرانسوی: ۱۳۶
- منابع اینترنتی: ۱۳۷

مقدمه:

موضوع بیمه مسئولیت مدنی تضمین دین مسئولیت مدنی بیمه گذار است و بیمه گر متعهد است به محض آنکه این خطر (مسئولیت مدنی) در مدت اعتبار قرارداد بیمه (به عبارت بهتر، مدت تضمین) واقع شود خسارت وارده به ثالث زیان‌دیده را جبران نماید. اما اجرای این تعهد بیمه گر، در بعضی موارد با ابهامات و دشواری‌هایی همراه می‌شود. گاه زمان وقوع حادثه (تحقق خطر مندرج در قرارداد)، به طوری که مسئولیت بیمه گر به پرداخت وجه بیمه را در پی داشته باشد، به درازا می‌کشد (در یک لحظه واقع نمی‌شود) و گاه دیگر اصلاً این زمان را نمی‌توان تعیین نمود. گاه خسارات دارای دنباله‌ی طولانی مدت هستند. بدین معنا که میان تقصیر و ورود زیان فاصله زمانی بسیار وجود دارد (از قبیل مسئولیت ناشی از عیب تولید). گاه دیگر علی‌رغم آنکه خسارات وارد شده اند اما سالهای طولانی پس از ورود خسارت، آشکار می‌شوند.

همه‌ی موارد پیش گفته در زمره اموری بود که عملاً و از جنبه‌ی موضوعی زمان وقوع حادثه به درستی قابل تعیین نبود. از سوی دیگر از نظر حقوقی نیز بر سر مفهوم حادثه و زمان تحقق آن اختلاف وجود دارد. زیرا هر چند مسئولیت مدنی در بدو امر به گونه‌ای ساکن و واحد جلوه می‌کند؛ گویی همه چیز در یک لحظه محقق می‌گردد. اما در حقیقت مسئولیت مدنی جریانی است که گاه مدتها به درازا می‌کشد و در هر لحظه بخشی از وجود خویش را آشکار می‌کند یا وعده می‌دهد.

ابهامات فوق‌الذکر مشکلاتی را از نظر فنی و نیز تجاری برای بیمه‌گران در برخی از شاخه‌های مسئولیت مدنی بوجود آورده است. محاسبه‌ی خسارات احتمالی و نیز حق بیمه در مورد این گونه خطرات ممکن نیست. افزایش بی‌رویه‌ی ذخایر شرکتهای بیمه برای حل و فصل مطالبات آینده و در نتیجه افزایش حق بیمه و در نهایت ورشکستگی یا خروج بسیاری از بیمه‌گران بزرگ از این صنعت تاثیر گذار در اقتصاد جامعه، از مهمترین پیامدهای زیانبار این گونه خطرات است.

راه حل مسائل پیش گفته را می‌توان نزد نوعی از قرارداد بیمه جستجو کرد که منای تحقق مسئولیت مدنی و تعهد بیمه گر را مطالبه‌ی خسارت قرار داده است. و ما از آن با عنوان "بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه" یاد می‌کنیم. بر اساس این قرارداد، برخلاف بیمه نامه‌های سنتی، بیمه‌گر زمانی متعهد به جبران خسارت می‌گردد که مطالبه‌ی خسارت از سوی زیان‌دیده به طرفیت بیمه‌گذار یا بیمه‌گر در طول مدت اعتبار قرارداد صورت گرفته باشد. به عبارت دیگر تضمین بیمه‌گر محدود به زمان اعتبار قرارداد است و در صورتی که پس از پایان مدت بیمه نامه مطالبه‌ی خسارت مطرح گردد هیچ مسئولیتی برای او متصور نیست. در حالی که بر اساس بیمه نامه‌های سنتی (مبتنی بر حادثه) همین که حادثه (فعل زیانبار یا فعل موجد مسئولیت) در طول مدت اعتبار قرارداد واقع می‌

شد بیمه گر تا مدتی طولانی پس از انقضای بیمه نامه (تا حصول مرور زمان دعوی مسئولیت مدنی) ملزم به پرداخت غرامت و پاسخگویی مطالبات است.

در حقیقت به دلیل همین محدودیت زمانی تعهد بیمه گر در بیمه های مسئولیت مدنی با شرط مطالبه است که حقوقدانان ، قضات و حتی قانونگذاران در کشورهای مختلف به جدال با آن برخاسته و در مواردی این قرارداد را باطل دانسته و یا از اجرای مفاد آن به نفع بیمه گذار امتناع نموده اند. عده ای ، تعهد بیمه گذار در این قرارداد را فاقد جهت و برخی شرط مطالبه را از شروط تحمیلی پنداشته اند. گروهی چنین بیمه نامه ای را مغایر با نظم عمومی و برخی دیگر آن را مبهم دانسته اند.

گروهی از صاحب نظران تحلیل اقتصادی حقوق نیز این قرارداد را عاری از کارایی اقتصادی دانسته و بر آن عقیده اند که در این صورت عقد بیمه از کار کرد اصلی خود یعنی انتقال و توزیع خطر تهی می گردد. از سوی دیگر چنین قراردادی را به مثابه ی فرصت طلبی بیمه گران و سوء استفاده ی آنان از قدرت و موقعیت ویژه ی خود پنداشته اند که تنها در راستای منافع بیمه گران وضع شده است و خسارات زیان دیدگان را بدون جبران باقی می گذارد.

در این رساله سعی شده است تا به تمام خدشه های که از نظر حقوقی و اقتصادی بر این بیمه نامه وارد شده یا قابل ایراد است پاسخ داده شود. در حقیقت مهمترین مسائلی که این تحقیق در صدد پاسخگویی به آنها بر آمده است عبارتند از:

- تاثیر مطالبه در مسئولیت قراردادی، قهری و تضمین بیمه گر چگونه است؟
- ماهیت شرطی که مطالبه را به عنوان خطر موضوع بیمه نامه تعیین می کند چیست؟
- آیا میزان پوشش بیمه ای موجود در بیمه نامه های مسئولیت مدنی با شرط مطالبه کمتر از سایر بیمه نامه ها است؟
- قلمرو و موارد کاربرد بیمه های با شرط مطالبه کدام است؟
- بیمه های با شرط مطالبه منافع کدام یک از طرفین قرارداد بیمه و اشخاص ثالث را تامین می کند؟
- آیا این نوع بیمه نامه از کارایی اقتصادی لازم بهره مند است؟
- آیا قرارداد بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه در حقوق ایران صحیح و معتبر محسوب می شود؟ آیا خدشه های وارده بر این بیمه نامه در حقوق خارجی، در حقوق ایران نیز صادق است؟
- موضوع این پایان نامه "شرط مطالبه" به تنهایی و جدای از عقدی که در آن درج می شود نیست، بلکه بیشتر از آن لازم است تا "عقد بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه" با تمام مفاد و ابعاد و آثار آن مورد بررسی قرار گیرد؛ زیرا اندراج چنین شرطی در عقود بیمه چنان با مقتضا و موضوع اصلی عقد گره خورده است که با تغییر نوع و ماهیت عقد، از آن قراردادی مستقل می سازد. بنابراین نابجا

نخواهد بود اگر برای تسلط کاملتر به موضوع، به جای بررسی شرط مطالبه از عقد متضمن این شرط صحبت شود. نظامهای حقوقی بیگانه در این باره هر کدام مسیر جداگانه ای را در پیش گرفته اند. در نظام فرانسوی بیشتر از آنکه از عقد بیمه ای که در آن شرط مطالبه قید شده، یاد شود از «شرط مطالبه»^۱ سخن می رود،^۲ اما در نظام کامن لا نه از شرط مطالبه بلکه از نوعی عقد با عنوان «بیمه ی مسئولیت مدنی مبتنی بر مطالبه»^۳ یاد می شود. در این رساله نه از سیستم فرانسوی تقلید شده تا تنها از شرط مطالبه بدون در نظر گرفتن سایر شرایط قرارداد بیمه بحث شود و نه پا جای پای طرفداران کامن لا گذاشته شده است تا بدون توجه به ماهیت شرط مطالبه، تنها عقد متضمن خطر مطالبه مورد بررسی قرار گیرد؛ بلکه سعی شده است «مطالبه» را غلی رگم آنکه تشکیل دهنده ی خطر موضوع عقد است از جهت نامگذاری، تا حد یک شرط تنزل داده و ترکیبی از سیستمهای پذیرفته شده در کشورهای رومی-ژرمنی و کامن لا به کار برده شود تا شرط مطالبه در چهارچوب عقد بیمه و همراه با سایر مفاد قرارداد مورد مطالعه قرار می گیرد. از این روی، عقد بیمه ای که مطالبه خسارت تشکیل دهنده خطر موضوع آن است (به عبارت دیگر شرط مطالبه در آن قید شده است) در این رساله «بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه» نامیده شد. علاوه بر این، ابهامی که در واژه شرط موجود بوده نیز تعدا در انتخاب عنوان این عقد مؤثر واقع شده است. در حقیقت منظور ما از واژه ی «شرط» بیشتر از آنکه شرط ضمن عقد باشد، «مقدمه» و یا «جزء تشکیل دهنده ی یک ماهیت» بوده است؛ چه، تنجز تعهد بیمه گر به جبران خسارت منوط به وقوع مطالبه در مدت اعتبار قرارداد بیمه است.

هدف از این رساله، معرفی و شناساندن بیمه های با شرط مطالبه و بررسی اعتبار حقوقی آن در نظام های حقوقی مختلف و اثبات صحت این نوع عقد در حقوق ایران و نیز این پیشنهاد که فهم مسائل ایجاد شده توسط بیمه با شرط مطالبه و پاسخ های حقوقی آن به وسیله تحلیل اقتصادی حقوق بویژه به کمک ادبیات اقتصاد نئوکلاسیک^۴ و مدل های حقوقی آن به نحو احسن میسر می گردد.

1. La clause réclamation

2. G n vieve Vin y et Patrice Jourdain, les effet de la responsabilit ; 2   d., L.G.D.J., 2001, p.700

3. Claims-made policy

4. اقتصاد نئوکلاسیک و مدل های حقوقی که از معاملات بازار به عنوان پارادایم خود استفاده می کند، به هر بیمه نامه به عنوان یک قرارداد کاملا شناخته شده نظر دارد که هدف آن تخصیص ویژه ی خطرات برای یک دوره معین است و در ساختارهای بسیار متفاوت از مدل های نهادی جدید اعمال می گردد که ریشه در فرضیه های رفتاری در ارتباط با عقلانیت محدود و فرصت طلبی دارد. در آیین نئوکلاسیک یک شرط، یک شرط است و هیچ دلیل و توجیهی برای این تحقیق وجود ندارد که چرا آن شرط در قرارداد گنجانیده شده است؛ چرا یکی از طرفین به شرط عمل نکرده است و یا آیا طرف دیگر در اثر عدم اجرای شرط متحمل خسارت شده است. در این سیستم وکلای مدافع عالمانه هر گونه رای دادگاه را که مطلوب آنان نیست امتناع از اجرای بیمه نامه از سوی دادگاه تلقی می کنند؛ دادگاهی که سعی در تغییر مفاد قرارداد و باز نویسی آن دارد. وکلای بیمه گذاران در صدد هستند تا توجیهی پیدا کنند که چرا امتناع یک شرط قراردادی تأثیری بر دعوی موکل ندارد. به همین دلیل تحلیل اقتصادی نئو کلاسیک می تواند مستمسکی برای توجیه تکلیف بیمه گر به پرداخت خسارت در صورت عدم وقوع مطالبه در مدت قرارداد (در بیمه های با شرط مطالبه) قرار گیرد. ن ک به: Larson, Margaret R, excusing Nonoccurrence of insurance policy conditions in order to avoid disproportionate forfeiture: Claims Made Formats as a Test Case, connecticut insurance law journal, 1998,p.9

روش اجرای تحقیق، کتابخانه ای بوده و از کتب، مقالات، منابع اینترنتی، قوانین، آیین نامه ها، بیمه نامه ها و ... استفاده شده است. هم چنین علاوه بر تحلیل حقوقی که بخش عمده ی این رساله را تشکیل می دهد، از تحلیل اقتصادی در جای جای این رساله بهره ی وافیه برده شده است. هدف از این گونه تحلیل، ارزیابی کارایی و بهینگی این نوع عقد در سطوح مختلف از قبیل روابط طرفین قرارداد، صنعت بیمه و جامعه است. به عبارت دیگر در تحلیل اقتصادی از تکنیک ها، روشها و ارزشهای اقتصادی استفاده می شود تا قواعد و نهادهای حقوقی مفید و کارآمد و نیز عکس العمل افراد (بیمه گران، بیمه گذاران و زیاندیدگان) در مقابل آنها شناسایی و معرفی گردند. تمامی این تحلیل و بررسی های اقتصادی با تکیه بر عنصر کارایی صورت می گیرد. کارایی یعنی از امکانات موجود با توجه به محدودیت ها و کمبودها، به نحوی استفاده شود که بالاترین میزان مطلوب حاصل گردد. در واقع با تحلیل اقتصادی و دریافتن کارایی این نوع بیمه نامه است که می توان حکم آن را از نظر صحت و بطلان به نحو شایسته تری ارزیابی نمود.

در زمینه بیمه های با شرط مطالبه ادبیات نسبتا قابل ملاحظه ای در کشورهای پیشرفته به خصوص فرانسه و ایالات متحده آمریکا وجود دارد به طوری که کتب و مقالات متعددی در این باره بویژه تحت عناوین "تضمین در زمان"، "شروط ضمن عقد بیمه"، "بیمه های مسئولیت حرفه ای"، "مدت تضمین بیمه گر" و غیره در طول ۳۵ سال گذشته نوشته شده است و هنوز این موضوع تازگی و جذابیت خود را از دست نداده است. اما در حقوق ایران از آنجا که چنین بیمه نامه ای در صنعت بیمه ی کشور ما وارد نشده است، هنوز مورد توجه آن چنانی از سوی حقوقدانان و نقد و بررسی واقع نشده است. با این حال بخش قابل توجهی از کتاب ارزشمند «مسئولیت مدنی، جلد سوم: بیمه مسئولیت مدنی» نوشته ی آقایان دکتر ناصر کاتوزیان و دکتر محسن ایزانلو (انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۷) به «شروط مطالبه» اختصاص داده شده است. در این کتاب شروط مطالبه معرفی شده و مزایا و معایب و نیز اعتبار آن مورد بررسی قرار گرفته است. با این وجود، گستردگی قواعد و اصول حقوقی و اقتصادی در این نهاد حقوقی چنان بود که مطالعه ای تخصصی و جداگانه با در نظر گرفتن تمام ابعاد و آثار مترتب بر آن را ایجاب می کرد.

در این رساله، بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه در سه فصل عمده مورد بررسی قرار گرفته است. در گفتار نخست از فصل اول که به مفاهیم و قلمرو اختصاص دارد، جایگاه مطالبه، در گفتار دوم مفهوم و ماهیت حقوقی شرط مطالبه و در گفتار سوم قلمرو آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته

۱. بابایی، ایرج، مبانی نظری رویکرد تحلیل اقتصادی حقوق، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره بیست و سوم، ۱۳۸۶، ص ۴۱

است. عمده ی مطالعات صورت گرفته در این فصل بر روی شناسایی این نوع شرط و جایگاه مطالبه ی خسارت و نیز میزان پوشش بیمه ای موجود در این نوع بیمه نامه متمرکز شده است.

در فصل دوم مبانی اقتصادی و اعتبار حقوقی بیمه با شرط مطالبه در نظامهای مختلف مورد بررسی و تطبیق قرار گرفته است تا از دستاوردهای این مطالعه تطبیقی در ارزیابی این نهاد حقوقی در حقوق ایران مورد استفاده قرار گیرد. بدین منظور نظام حقوقی فرانسه و ایالات متحده برای مطالعه تطبیقی انتخاب شده است. انتخاب حقوق فرانسه، از این جهت است که در این کشور رویه قضایی غنی با استدلالات ناب حقوقی و متون قانونی ارزشمندی در این زمینه ایجاد شده است بویژه آنکه در فاصله ی کوتاهی پس از پیدایش این نوع بیمه نامه در این کشور، این رویه قضایی ایجاد و چندین بار (و به سرعت) تغییر جهت داده است. از سوی دیگر در ۱ اوت ۲۰۰۳ قانون تامین مالی فرانسه در ماده ۸۰ خود، این بیمه نامه را به رسمیت شناخته و مقررات آن را به گونه ای مدون کرده است که در نوع خود بی نظیر است. انتخاب حقوق ایالات متحده از میان کشورهای کامن لا از جهت پیشگام بودن این کشور در بکارگیری این نوع بیمه نامه و چگونگی رویکرد آنها در تفسیر بیمه نامه ها است که دادگاههای این کشور به کار برده اند.

در نهایت در فصل سوم به شرایط صحت انعقاد قرارداد بیمه با شرط مطالبه و آثار مترتب بر آن در دو گفتار مجزا پرداخته شده است.

انگیزه نگارنده از انتخاب این موضوع و نگارش رساله در این باره، معرفی نوع جدیدی از قراردادهای مفید و ضروری در زمینه ی بیمه مسئولیت مدنی به جامعه حقوقی و صنعت بیمه ی ایران است؛ قراردادی که آمیزه ای از قواعد حقوقی (بویژه قواعد عمومی قراردادها) و اقتصادی و نیز اصول و فنون بیمه گری را در خود جای داده است و دایره انتخاب مصرف کنندگان این خدمت حرفه ای را، بیش از پیش گسترش می بخشد.

امید است که این نوع عقد بیمه، با استقبال بیمه گران ایرانی و نیز متقاضیان تضمین بیمه ای و هم چنین پذیرش آن از سوی حقوقدانان و بویژه قوه قانونگذاری مواجه شود.

فصل اول

مفاهیم و قلمرو

شناخت مفهوم بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه قبل از هر چیز در گرو بررسی جایگاه مطالبه در مسئولیت مدنی و آن گاه شناخت مفهوم و تجزیه ارکان تشکیل دهنده این نوع بیمه نامه می باشد. بررسی مفهوم این تاسیس حقوقی با اشاره به تعریف، اوصاف، انواع و تحولات تاریخی آن ضروری است. حقوق کشورهای پیشرفته در این زمینه باید مورد توجه قرار گیرد و قلمرو آن شناخته شود. بنابر این مبحث مربوط به مفاهیم و قلمرو را ضمن سه گفتار بدین شرح مطالعه می کنیم:

۱- مفهوم و جایگاه مطالبه در مسئولیت مدنی

۲- مفهوم بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه

۳- قلمرو بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه

گفتار نخست - مفهوم و جایگاه مطالبه در مسئولیت مدنی:

یافتن مفهوم و ماهیت بیمه های با شرط مطالبه مستلزم آن است تا قبل از هر چیز، نقش و تاثیر مطالبه در مسئولیت مدنی، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد تا لزوم درج شرط مطالبه در قرارداد بیمه به خوبی قابل درک باشد؛ چرا که اگر مطالبه ی زیان دیده موجب مسئولیت مدنی بیمه گذار باشد اندراج شرط مطالبه در ضمن عقد بیمه، لغو و بیهوده خواهد بود. از طرف دیگر مطالبه گاه نسبت به اجرای اصل تعهد صورت می گیرد و گاه دیگر موضوع آن خسارتی است که در اثر عدم اجرای تعهد قراردادی یا نقض تکلیف عدم اضرار به غیر به زیان دیده وارد شده است. از این رو باید اثر مطالبه را در این دو فرض به طور جداگانه مورد بررسی قرار داد؛ هر چند در این رساله، مطالبه ی خسارت از سوی زیان دیده، مد نظر است اما پیش از آن مطالبه ی انجام تعهد نیز برای تسلط بیشتر بر جایگاه مطالبه در حقوق ایران مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد.

همانطور که پس از این به طور مفصل گفته خواهد شد زمان ایجاد و تحقق تعهد بیمه گر در بیمه مسئولیت مدنی اصولاً منوط به مطالبه خسارت نیست و منوط شدن تعهد بیمه گر به مطالبه ی زیان دیده تنها در صورتی است که طرفین نسبت به آن تصریح و توافق کرده باشند. در حقیقت نقش مطالبه در اعمال و وقایع حقوقی حسب مورد متفاوت و در مجموع، نسبتاً کم رنگ می باشد و اثر گذاری آن در روابط حقوقی افراد منوط به تصریح و توافق آنها است. از سوی دیگر گاه موضوع مطالبه، انجام اصل تعهد و گاه خسارت ناشی از عدم انجام تعهد قراردادی یا قانونی و عرفی است. لذا پیش از شناخت بیمه مسئولیت مدنی با شرط مطالبه باید از نقش و تاثیر مطالبه ی انجام تعهد و خسارت در مسئولیت مدنی و بیمه با شرط مطالبه سخن گفت.

۱- نقش مطالبه ی "انجام تعهد":

در نظام حقوقی فرانسه مطالبه ی انجام تعهد جز در موارد استثنایی از شرایط عمومی تحقق مسئولیت قراردادی است.^۱ در حقیقت مطالبه طلبکار شرط احراز تاخیر بدهکار در انجام تعهد قراردادی او است و لزوم مطالبه برای گرفتن خسارت تاخیر تادیه در قانون آیین دادرسی مدنی ایران نیز از آن حقوق گرفته شده است.^۲ ماده ۱۱۴۶ قانون مدنی فرانسه مقرر می دارد: « طلبکار مستحق خسارت ناشی از عدم انجام تعهد نمی شود مگر زمانی که علی رغم مطالبه او بدهکار از ایفای تعهد خود استنکاف می ورزد مگر آن که مال یا کاری که بدهکار متعهد به انتقال یا انجام آن بوده است صرفاً ظرف مهلت معینی قابل انتقال یا انجام باشد. مطالبه اجرای تعهد ممکن است به وسیله نامه ای که متضمن اخطار کافی باشد صورت گیرد.»^۳

در حقوق سوئیس نیز این مطالبه اصولاً ضروری است مگر در موردی که روز اجرا به تراضی معین شده باشد یا طرفی که اختیار موقع انجام با او بوده است آن را اعلام کند^۴ اما در حقوق ایران بنا بر اصل، مطالبه انجام تعهد برای تحقق مسئولیت قراردادی ضرورتی ندارد. در مسئولیت قهری نیز نه فقط در حقوق ایران در حقوق فرانسه هم مطالبه هیچ نقشی ندارد؛^۵ از جمله به این دلیل که مسئولیت قهری نتیجه نقض تکلیف شخص در عدم اضرار به غیر است؛ مطالبه زیان دیده در این زمینه نمی تواند نقشی داشته باشد و به علاوه نقض تکلیف عدم اضرار به غیر به طور اتفاقی و غیر قابل پیش بینی صورت می گیرد و از این جهت نیز فرصت مطالبه وجود ندارد.^۶

در واقع حقوقدانان ما دلایلی را که حقوقدانان فرانسوی برای لزوم مطالبه قبلی گفته اند قانع کننده نمی دانند.^۷ بی گمان در جایی که زمان اجرای تعهد معلوم نیست یا در اختیار طرف قرارداد نهاده شده، این مطالبه ضروری است. اما در فرضی که زمان اجرا در قرارداد معین شده چرا باید خسارت ناشی از عدم اجرای التزام را موکول به مطالبه کرد؟ آیا بهتر نیست بدهکار در وفای به عهد پیشگام باشد و به انتظار مطالبه نماند؟ و آیا نباید پذیرفت که طرفین با تعیین موعد، مطالبه را ضروری ندانسته اند؟^۸ البته در حقوق فرانسه، قاعده ی «لزوم مطالبه» با استثنای فراوانی رو به رو است که از خشکی آن کاسته است؛^۹ از قبیل موردی که موضوع تعهد، ترک فعل است یا موعد قید تعهد است یا تعهد

^۱. Veill, Alex, Droit civil, les Obligations, Précis Dalloz, Paris, 1971.n.419

^۲. ناصر کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها، شرکت سهامی انتشار، جلد چهارم، چاپ پنجم، ۱۳۸۷، ص ۱۴۲

^۳. Article.1146: Les dommages et intérêts ne sont dus que lorsque le débiteur est en demeure de remplir son obligation, excepté néanmoins lorsque la chose que le débiteur s' était obligé de donner ou de faire ne pouvait être donnée ou faite que dans un certain temps qu'il a laisser passer. La mise en demeure peut résulter d'une lettre missive s'il en ressort une interpellation suffisante.

^۴. ماده ۱۰۲ قانون تعهدات سوئیس

^۵. ناصر کاتوزیان و محسن ایزانلو، پیشین، ص ۱۲۱

^۶. کاتوزیان، منبع پیشین، ص ۱۴۲

^۷. Veill, op.cit., n.421

مستمر است یا متعهد خود اعلام می کند قرارداد را اجرا نمی کند یا دو طرف قرارداد مطالبه را ضروری ندانند یا قانون مسئولیت متعهد را از موعد اجرای آن قرار دهد.

بر عکس، در حقوق ایران استثنائاً در موارد زیر احراز خودداری مدیون و تحقق مسئولیت قراردادی او منوط به مطالبه است:

۱- در تعهدی که موضوع آن پرداخت مبلغی وجه رایج کشور است به موجب ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی تاخیر مدیون در صورت مطالبه داین سبب ایجاد مسئولیت می شود. ماده فوق الذکر مقرر می دارد: «در دعاوی ای که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون امتناع از پرداخت نموده، در صورت تغییر فاحش شاخص قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت پس از مطالبه طلبکار، دادگاه با رعایت تناسب شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می گردد محاسبه و مورد حکم قرار می دهد مگر این که طرفین به نحو دیگری مصالحه نمایند.»

۲- در تعهدات عندالمطالبه که زمان انجام آن ها در اختیار طلبکار می باشد. در این فرض، طلبکار زمانی می تواند ادعای خسارت نماید که اجرای عقد از مدیون مطالبه شود. بر اساس قسمت دوم ماده ۲۲۶ قانون مدنی، «...اگر برای ایفای تعهد مدتی مقرر نبوده، طرف وقتی می تواند ادعای خسارت نماید که اختیار موقع انجام با او بوده و ثابت نماید که انجام تعهد را مطالبه کرده است.» با این وجود اثر مطالبه در حقوق ایران محدود به موارد اخیر نمی شود و گاه آثاری به بار می آورد که فراتر از مسئولیت جبران خسارت است:

۱- مطالبه مورد امانت توسط مالک آن باعث انقلاب ید امانی به ید غاصبانه می شود. ماده ۶۳۱ قانون مدنی در این باره اعلام می کند: هر گاه کسی مال غیر را به عنوانی غیر از مستودع متصرف باشد و مقررات این قانون او را نسبت به آن مال امین قرار داده باشد مثل مستودع است. بنابراین مستاجر نسبت به عین مستاجر قیم یا ولی نسبت به مال صغیر یا مولی علیه و امثال آن ها ضامن نمی باشد، مگر در صورت تفریط یا تعدی و در صورت استحقاق مالک به استرداد از تاریخ مطالبه او و امتناع متصرف با امکان رد، متصرف مسئول تلف و هر نقص یا عیبی خواهد بود اگرچه مستند به فعل او نباشد.

۲- در عقود معوض مطالبه طرف قرارداد ضمان معاوضی انتقال دهنده را که در ماده ۳۸۷ قانون مدنی مقرر شده است به ضمان قهری تبدیل می کند.

۱. کاتوزیان، منبع پیشین، ص ۱۴۱

۳- در مورد تعهداتی که موضوع آن‌ها تسلیم عین معین است بر اساس ماده ۲۷۸ قانون مدنی «... اگر متعهد با انقضای اجل و مطالبه، تاخیر در تسلیم نموده باشد مسئول هر کسر و نقصان خواهد بود اگر چه کسر و نقصان مربوط به تقصیر شخص متعهد نباشد.»

تمام مباحث پیش گفته در ارتباط با موردی بود که طلبکار انجام اصل تعهد را از بدهکار مطالبه نماید؛ مطالبه ی اصل تعهد است که از سوی زیان دیده صورت می گیرد؛ خواه این زیان دیده متعهد له یک طرف قرارداد باشد یا در خارج از روابط قراردادی متضرر و متحمل خسارت شده باشد. اما هم اکنون باید به بررسی نقش مطالبه ی خسارت در جریان ایجاد و اجرای مسئولیت مدنی پرداخت و احراز نمود که مطالبه خسارت از ارکان طولی ظهور و پایان مسئولیت محسوب می شود یا نه. از طرف دیگر تعهد بیمه گر به جبران خسارت زیان دیده در بیمه مسئولیت مدنی منوط به تحقق خطر مندرج در قرارداد است.^۱ خطر موضوع بیمه مسئولیت مدنی برخلاف سایر انواع بیمه، یک خطر حقوقی است و آن «مسئولیت مدنی» بیمه گذار است. در نتیجه، بررسی تاثیر یا عدم تاثیر مطالبه خسارت در جریان طولی مسئولیت مدنی برای یافتن زمان تحقق تعهد بیمه گر نیز ضروری است.

۲- نقش مطالبه ی "خسارت":

تعهد اصلی بیمه گر یا به عبارت دیگر مقتضای ذات بیمه ی مسئولیت، جبران خسارت ناشی از حادثه ای است که بیمه گذار آن را ایجاد کرده است. اما این تعهد زمانی منجز می شود که خطر مندرج در قرارداد مطابق مفاد بیمه نامه محقق گردد. معمول است که حقوقدانان از آنچه خطر موضوع قرارداد^۲ را ایجاد می کند و تعهد بیمه گر را منجز می گرداند با عنوان «حادثه»^۳ یاد می کنند.^۴ هر چند از دیرباز

^۱ Morris picard et André Besson, les Assurances Terrestres en droit français, Tome I: le contrat d'assurance; 4 éd. L.G.D.J, 1975, n.115

^۲ خطر موضوع قرارداد بیمه مسئولیت مدنی، دین مسئولیت مدنی بیمه گذار است. تحقق حادثه اصولاً با تحقق این خطر همراه است و آن فرض غالبی است که فعل زیانبار هیچ فاصله ای با ورود خسارت ندارد. اما در صورتی که فعل زیانبار حادثه به شمار نزود و یا فاصله ی قابل ملاحظه ای با ورود ضرر داشته باشد تحقق حادثه لزوماً به معنای تحقق مسئولیت مدنی بیمه گذار نخواهد بود؛ زیرا تا پیش از ورود زیان، مسئولیت مدنی بیمه گذار بوجود نیامده است از قبیل موردی که فعل موجب مسئولیت، تشکیل دهنده ی حادثه باشد. هم چنین است اگر حکم دادگاه یا پرداخت خسارت به زیان دیده، حادثه محسوب شود؛ زیرا پیش از آن و با ورود خسارت، دین مسئولیت مدنی محقق شده است. لیکن در موارد اخیر هم چون موردی که در قرارداد، فعل موجب مسئولیت یا مطالبه ی خسارت یا پرداخت خسارت، حادثه محسوب می شود طرفین قرارداد بیمه خطر را نه مسئولیت مدنی به معنای دقیق آن، بلکه حادثه ای دانسته اند که بر آن توافق کرده اند؛ به طوری که با تحقق آن تعهد بیمه گر به جبران خسارت بوجود می آید. وانگهی می توان بر آن بود که بیمه گر و بیمه گذار مسئولیت مدنی بیمه گذار را در زمان وقوع حادثه محقق می دانند و این توافق در روابط میان این دو طرف از اعتبار حقوقی لازم برخوردار است، هر چند از نظر اصول حقوقی مسئولیت در زمان دیگری بوجود آمده باشد.

^۳ Sinistre/ occurrence/trigger of coverage

^۴ گاه دیده می شود که خطر و حادثه به جای یکدیگر استعمال می گردند. این استعمال هر چند از نظر اصولی صحیح نیست؛ (زیرا حادثه با خطر مترادف نیست) اما از آنجا که حادثه خطر را محقق گردانیده و هیچ گاه میان این دو فاصله ی زمانی و مکانی وجود ندارد، وانگهی انتخاب مفهومی خاص برای حادثه، موجب تفاوت در ماهیت خطر می گردد، لذا استعمال فوق نابجا نخواهد بود.

بر سر مفهوم این رکن عقد بیمه اختلاف بوده است.^۱ حال آن چه برای ما حائز اهمیت است بررسی نقش مطالبه ی خسارت در تحقق خطر موضوع عقد بیمه و به تبع آن تنجز تعهد بیمه گر است. از این رو باید قبل از هر چیز مفهوم حادثه به عنوان نشان دهنده ی زمان تحقق خطر موضوع قرارداد و تعهد بیمه گر مشخص گردد. حادثه در بیمه ی مسئولیت مدنی از دو ویژگی اصیل و بدیع برخوردار است:

۱- ویژگی حقوقی و حکمی آن:

جنبه ی حقوقی حادثه در بیمه ی مسئولیت مدنی خود را در مسئله ی اثبات حادثه نشان می دهد^۲؛ زیرا بحث بر سر اثبات یک واقعه آن چنانکه در بیمه اموال یا اشخاص وجود دارد، نیست بلکه سخن از دو عنصر حقوقی می رود: ۱- از یک طرف مسئولیت بیمه گذار یا عدم آن ۲- از طرف دیگر تضمین بیمه گر مطابق با مفاد بیمه نامه^۳. بنابراین باید دو دین اثبات شود: دین مسئولیت بیمه گذار و دین تضمین بیمه گر. در نتیجه به روشنی نمایان است که مسائل مربوط به اثبات در موضوع بحث ما کاملاً متفاوت از صورتی است که حادثه را یک امر موضوعی تشکیل می دهد^۴.

۲- ویژگی استمراری آن:

هر چند حادثه باعث تحقق خطری می شود که در قرارداد پیش بینی شده و مسئولیت بیمه گر را به دنبال دارد؛ اما این خطر از یک واقعه ی فوری مثل مرگ در بیمه ی عمر یا آتش سوزی در بیمه ی اشیا ناشی نمی شود، بلکه از یک سلسله وقایعی نشات می گیرد که پی در پی واقع شده و از فعل زیانبار تا پرداخت خسارت به زیاننده ادامه دارد.^۵ برای بیان فرایند کامل بوجود آمدن مسئولیت مدنی از نظر زمانی (کرونولوژیک) در برخی حوادث، یکی از نویسندگان فرانسوی آن را به ۶ مقطع تجزیه کرده است.^۶ این تحلیل که با کمی اختلاف مورد قبول اکثریت حقوقدانان قرار گرفته است^۷ به شرح زیر است:

^۱ Picard et besson, op. cit. n.117; John .k Parker , The Untimely Demise of the claims made Insurance Form? A Critique of Stine v . continental co , 1983 , Detroit college of law review , p.29; Ingram, John, D. insurance coverage problems in latent disease & injury cases, Environ. L R. 1982,p. 341

^۲ Le caractère juridique

^۳ A. Faivre-Rochex, à la recherche du sinistre en assurance de responsabilité, Gaz. Pal,1996, p.2

^۴ P. Veaux-roumerie et D.Veaux, Règles Particulères à l'assurance de responsabilité, Juris classeur, Civile annexes, Fasc 11-4: sinistre,1996,n.2

^۵ . برای آگاهی بیشتر از مفهوم مسائل موضوعی و حکمی رجوع کنید به: مجید غمami و مجتبی اشراقی آرانی ، تفکیک امر حکمی از امر موضوعی در دادرسی مدنی (تبیین نظریه عمومی) ، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۲ تابستان ۱۳۸۹، ص ۱۸۷

^۶ Le caractère successif

^۷ Ibid.

^۸ Y. Lambert – Faivre , Droit des Assurance , précis Dalloz , 11ed , 2001, p . 468.469